

Exploration of Cultural Policy in Social Harms: A Case Study of the Ministry of Culture and Islamic Guidance in the Twelfth Government

Elham Sattari¹, Arsalan Ghorbani Sheikh Neshin², Reza Simbar³

¹ Ph.D., Student, Department of Political Science, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
Mashregh.institute@yahoo.com

² Professor, Department of International Relations, Kharazmi University, Tehran, Iran (Corresponding author).
ghorbani@khu.ac.ir

³ Professor, Department of Political Science and International Relations, Gilan University, Rasht, Iran.
simbar@guilan.ac.ir

Abstract

The aim of the present research is to explore cultural policy in the issue of social harms by studying the performance of the Ministry of Culture and Islamic Guidance during Hassan Rouhani's government. To this end, the main question posed is how the Ministry of Culture and Islamic Guidance, under Hassan Rouhani's government, has operated with components such as culture, art, religion, and media to address prioritized social harms (addiction, virtual space and moral corruption, divorce, marginalization, and urban crisis areas). Through purposive sampling, data from 17 individuals holding positions in cultural and social fields were collected and analyzed through semi-structured interviews. Furthermore, using the data-driven theory approach, a proper model of cultural policy in addressing social harms was designed. In the present study, issues such as ethnic and religious contradictions, development of Quranic activities, cultural and indigenous capacities and capabilities, development of the family institution, substitution of revolutionary values for liberal and secular values, and the lack of understanding of the intellectual framework of the Imam and leadership in cultural officials were examined. The results showed that the cultural policy model by the experts should be aligned with strategies based on responding to the needs of the audience to not only help address social harms but also lead to an increase in social capital and trust, vitality, and social hope, improvement of good governance in cultural, artistic, and media fields, development of religious culture, and achieving an ethical and religious society.

Keywords: Cultural Policy, Social harms, Ministry of Culture and Islamic Guidance, Twelfth Government, Reformist Government, Hassan Rouhani.

Received: 2023-04-15 ; Received in revised form: 2023-06-08 ; Accepted: 2023-07-17 ; Published online: 2023-09-24

<https://doi.org/10.22034/SM.2023.2012915.2140>

© the authors

<http://sm.psas.ir>

Article type: Research Article

Publisher: Political Studies Association of the Seminary

واکاوی سیاستگذاری فرهنگی در مسأله آسیب‌های اجتماعی (مورد مطالعه: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در دولت دوازدهم)

الهام ستاری^۱، ارسلان قربانی شیخ‌نشین^۲، رضا سیمبر^۳

^۱ دانشجوی دکتری، گروه علوم سیاسی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Mashregh.institute@yahoo.com

^۲ استاد، گروه روابط بین‌الملل، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران (نویسنده مسئول). ghorbani@khu.ac.ir

^۳ استاد، گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دانشگاه گیلان، رشت، ایران. simbar@guilan.ac.ir

چکیده

هدف پژوهش حاضر واکاوی سیاستگذاری فرهنگی در مسأله آسیب‌های اجتماعی، با مطالعه عملکرد وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در دولت حسن روحانی است. بدین منظور با طرح این سؤال اصلی که وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در دولت حسن روحانی با برخورداری از مولفه‌هایی مانند فرهنگ، هنر، دین و رسانه برای مسأله آسیب‌های اولویت‌دار (اعتیاد، فضای مجازی و فساد اخلاقی، طلاق، حاشیه‌نشینی و نقاط بحرانی شهری) چگونه عمل کرده است؟ از طریق نمونه‌گیری هدفمند، اطلاعات ۱۷ نفر از افراد صاحب‌منصب در حوزه‌های فرهنگی و اجتماعی با مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته گردآوری و تجزیه و تحلیل شد. همچنین با استفاده از روش نظریه برخاسته از داده، مدل صحیح سیاستگذاری فرهنگی در مسأله آسیب‌های اجتماعی طراحی گردید. در تحقیق حاضر، مقوله‌های تضادهای قومی و مذهبی، توسعه فعالیت‌های قرآنی، ظرفیت‌ها و قابلیت‌های فرهنگی و سرزمینی، توسعه نهاد خانواده، جایگزینی ارزش‌های انقلابی به جای ارزش‌های لیبرالی و سکولار و فقدان شناخت منظومه فکری امام و رهبری در متولیان فرهنگی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. نتایج نشان داد که مدل سیاستگذاری فرهنگی از سوی خبرگان باید مطابق با راهبردهای مبتنی بر پاسخ به نیاز مخاطب صورت گیرد، تا ضمن کمک به مسأله آسیب‌های اجتماعی، به افزایش سرمایه و اعتماد اجتماعی، نشاط و امید اجتماعی، بهبود حکمرانی خوب در حوزه‌های فرهنگی، هنری، رسانه‌ای، توسعه فرهنگ دینی و دستیابی به جامعه‌ای اخلاقی و دیندار منجر شود.

واژه‌های کلیدی: سیاستگذاری فرهنگی، آسیب‌های اجتماعی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دولت دوازدهم، دولت اصلاحات، حسن روحانی.

استاد به این مقاله: ستاری، الهام؛ قربانی شیخ‌نشین، ارسلان؛ سیمبر، رضا (۱۴۰۲). واکاوی سیاستگذاری فرهنگی در مسأله آسیب‌های اجتماعی (مورد مطالعه: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در دولت دوازدهم). *سیاست متعالیه*، ۱۱(۳): ۲۲۹-۲۵۰.

<https://doi.org/10.22034/SM.2023.2012915.2140>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۲۶؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۲/۰۳/۱۸؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۲۶؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۰۷/۰۲

© the authors

<http://sm.psas.ir>

نوع مقاله: پژوهشی

ناشر: انجمن مطالعات سیاسی حوزه

۱. مقدمه

سیاست‌گذاری در حوزه فرهنگ با توجه به اهداف و آرمان‌های نظام جمهوری اسلامی، سیاست‌های کلی ابلاغی و ضرورت‌ها و چالش‌های اساسی آن، همچنین با استفاده از دانش و تجربه کارشناسان و مسئولان در دستگاه‌های مربوطه و صاحب‌نظران در امر فرهنگ، تنظیم شده است. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در دولت دوازدهم یکی از دستگاه‌هایی بود، که برای کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی، شورای اجتماعی و فرهنگی را تشکیل داد؛ تا از این طریق، برنامه‌های خاص را با گسترش همکاری‌های درون سازمانی و برون سازمانی، طراحی و اجرا نماید. این اقدام تا حدی بود که طبق اظهارات وزیر سابق، همه معاونت‌ها، سازمان‌ها و مراکز تابعه این وزارتخانه برای ایجاد برش اجتماعی از فعالیت‌های سالیانه، باید بیش از گذشته در عرصه اجتماعی فعالیت می‌کردند، تا شاهد اثربخشی این اقدامات در تمامی استان‌ها، شهرستان‌ها و خصوصاً مناطق کم‌تر برخوردار و فرسوده شهری باشند.

این پژوهش با هدف واکاوی سیاست‌گذاری فرهنگی در مسئله آسیب‌های اجتماعی با مطالعه عملکرد وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در دولت دوازدهم طراحی شده است. بدین منظور این پژوهش با طرح این سؤال اصلی که وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در دولت دوازدهم با برخورداری از مؤلفه‌هایی مانند فرهنگ، هنر، دین و رسانه برای مسئله آسیب‌های اولویت‌دار (اعتیاد، فضای مجازی و فساد اخلاقی، طلاق، حاشیه‌نشینی و نقاط بحرانی شهری) چگونه عمل کرده؟ به رشته تحریر درآمده است. آنچه در پاسخ به این سؤال باید در نظر گرفت آن است، که با توجه به سیکل سیاست‌گذاری فرهنگی (مطابق با مدل جونز) که شامل شناخت مشکل، ارائه راه حل، تصمیم‌گیری، اجرا و ارزیابی است (داوسون^۱ و همکاران، ۲۰۲۰)، صرف سیاست‌گذاری فرهنگی کافی نیست؛ چرا که برای تعیین کارایی یا عدم کارایی سیاست‌گذاری‌ها، بایستی سیاست‌ها مورد ارزیابی و آسیب‌شناسی قرار گیرند، تا در صورت عدم کارایی، سیاست‌ها تغییر کنند و در صورت کارایی، سیاست‌ها تداوم یابند. در کشور ایران سیاست‌گذاری‌های فرهنگی در چارچوب قانون اساسی شکل گرفته است؛ اما در عرصه عمل و ارزیابی، با عدم کارایی بسیاری از این سیاست‌های فرهنگی به‌خصوص در حوزه آسیب‌های اجتماعی مواجه شده است. در این بین نیز پژوهش‌های موجود تاکنون به بررسی سیاست‌گذاری فرهنگی در مسئله آسیب‌های اجتماعی نپرداخته‌اند و مدل مؤثری در این حوزه وجود ندارد. همچنین، علی‌رغم اهمیت نقش سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه آسیب‌های اجتماعی، پژوهش‌ها و

مطالعات نیز، تاکنون به بررسی محتوایی الگوهای برطرف کردن آسیب‌های اجتماعی و نقش آن در ایجاد ارزش فرهنگی برای کشور توجه نداشته‌اند. با توجه به تأثیر شگرف سیاست‌گذاری فرهنگی در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در جوامع امروز (استوار، ۱۴۰۰)، هدف سیاست‌گذاری فرهنگی این است که به صورت آگاهانه و با برنامه‌ریزی صحیح، روش‌های توسعه فرهنگی - اجتماعی جامعه را بررسی کند و آثار منفی آن را به حداقل رساند (اسدی و همکاران، ۱۳۹۸). بنابراین، بر آن خواهیم بود تا با شناسایی نیازها و روش‌های سیاست‌گذاری فرهنگی، امکان کاهش دادن آسیب‌های اجتماعی به صورت عملیاتی فراهم گردد. یکی از مشکلات موجود در زمینه سیاست‌گذاری فرهنگی این است که بررسی آسیب‌های اجتماعی در این زمینه، اولویت‌ها و حساسیت‌های دیگری را نیز دربرمی‌گیرد، که تاکنون مورد بحث قرار نگرفته‌اند. به عبارت دیگر، تأثیر و تأثر سیاست‌گذاری فرهنگی و آسیب‌های اجتماعی و نقش‌های دولت در این نظام در عصر اطلاعات، الزاماتی را ایجاد می‌کند که کم‌تر مورد توجه قرار گرفته‌اند. تأثیر جهانی شدن بر سیاست‌های فرهنگی در قلمروهای زیادی مطرح می‌شود؛ یکی از این قلمروها معطوف به مقوله آسیب‌های اجتماعی است که در کشورهای در حال توسعه بسیار دیده می‌شود (گورنی^۱، ۲۰۲۳)؛ و موضوع‌هایی مانند اعتیاد، طلاق، مفاسد اخلاقی، فضای مجازی، حاشیه‌نشینی و سکونتگاه‌های غیررسمی را دربرمی‌گیرد که جز نوآوری‌های تحقیق حاضر است و در کم‌تر پژوهشی به مجموعه آن‌ها پرداخته شده است.

با وجودی که تحقیقات فراوانی در زمینه آسیب‌های اجتماعی تمرکز خود را بر روی هنجارها و قوانین اجتماعی (سیسلاگی^۲ و همکاران، ۲۰۲۰)، کنترل انحرافات اجتماعی (موگلتون و همکاران، ۲۰۲۱)، جنبه‌های سیاسی آسیب‌های اجتماعی (شلهیز^۳، ۲۰۲۲)، جنبه‌های اقتصادی آسیب‌های اجتماعی (بوشل^۴، ۲۰۲۳)، و... قرار داده‌اند، اما این پژوهش‌ها و مطالعات تاکنون به بررسی محتوایی آسیب‌های اجتماعی و آکاوی سیاست‌گذاری فرهنگی موجود در این حوزه به روش کیفی نپرداخته‌اند. همچنین، نظر به اینکه در منابع داخلی و بین‌المللی مطالعات قابل توجهی در خصوص مدل سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه آسیب‌های اجتماعی انجام نشده است، پتانسیل توسعه نظری قابل ملاحظه‌ای در این حوزه وجود دارد. در نتیجه، تحقیق حاضر با روشی کیفی به بررسی مفاهیم ذکر شده می‌پردازد و نتیجه را در قالب یک مدل

-
1. Gurney
 2. Cislalghi
 3. Schelhase
 4. Bushell

ارائه خواهد داد. افزون بر آن، چون کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی می‌تواند تبدیل به یکی از بخش‌های محوری و اصلی رویکردهای مدیریتی در ایران شود، بررسی آن می‌تواند کمک زیادی به درک ما از نقش سیاست‌گذاری فرهنگی در این رویکردها بکند. از این‌رو، انجام چنین پژوهشی حائز اهمیت فراوانی است.

۲. چارچوب نظری

۲-۱. فرهنگ

فرهنگ حقیقت و پدیده‌ای است که با پیدایش انسان بر روی زمین ظاهر شده است. نظریه‌پردازی‌ها در باب چیستی فرهنگ به قرن بیستم برمی‌گردد. فرهنگ در یک جمع‌بندی می‌تواند مجموعه‌ای همگون و به هم پیوسته از بینش، منش و کنش تلقی شود که به دو شیوه عینی و نمادین، به‌کار گرفته می‌شود، تا این اشخاص را به یک جمع خاص و متمایز مبدل سازد (خسر و پناه، ۱۳۹۰).

بنابراین، از یک نظر کلی می‌توان گفت، فرهنگ به دو بخش فرهنگ مادی و غیرمادی تقسیم می‌شود: **فرهنگ مادی:** رویکرد جبرگرای فناورانه بر این مبناست که شیوه‌های مادی و فیزیکی مسلط در یک جامعه، فرهنگ آن را شکل می‌دهد. درحقیقت، فناوری از طریق تقاضا برای قابلیت و عقلانیت، مردم را کنترل می‌کند.

فرهنگ غیرمادی: ارتباطات، الگوهای رفتاری و ارزش‌ها جنبه غیرمادی فرهنگ را شکل می‌دهند. به دیگر سخن، ارزش‌ها بخشی از فرهنگ غیرمادی‌اند که انتخاب‌های مردم را در زمینه رفتارهایشان شکل و جهت می‌بخشند (آشنا و همکاران، ۱۳۹۷: ج ۳).

از سوی دیگر، فرهنگ همانند دین می‌تواند ناظر به سه بُعد شناختی، عاطفی، و رفتاری باشد. از این‌رو، ارزش‌ها به بعد شناختی فرهنگ، نگرش‌ها به بعد بیشتر عاطفی فرهنگ، و هنجارها و فعالیت‌های فرهنگی به بعد رفتاری فرهنگ اشاره دارند. فرهنگ آن بخشی از ایده‌ها، احساسات، رفتارها، و نتایج حاصل از این رفتارها است که فراگیر شده و در بین مردم مشترک هستند (آشنا و همکاران، ۱۳۹۷: ج ۳).

از آنجا که هر جامعه‌ای آرمانی را در سر می‌پروراند و معمولاً آرمان‌ها از جهان‌بینی، ایدئولوژی و نگرش مردم یک جامعه نشأت می‌گیرد؛ پس آرمان‌ها مسیر سیاست‌گذاری و راهبردها را روشن می‌سازند. به عبارت دیگر، راهبردها به گونه‌ای انتخاب می‌شوند که آرمان‌های جامعه را تحقق بخشند. اما هیچ آرمانی (هر چقدر ارزشمند) اگر با واقعیات جامعه سازگار نشود، قابل تحقق نیست. پس استراتژی‌ها را باید مبتنی بر آرمان‌ها و

سازگار با واقعیات و شرایط زمان و مکان طراحی کرد (رضایی، ۱۳۸۰). در همین راستا، شورای عالی انقلاب فرهنگی در جلسه ۵۳۰ مورخ ۱۳۸۲/۹/۲۵، در اجرای بند «الف» ماده ۱۶۲ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، به پیشنهاد وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ارزش‌های اساسی نظام جمهوری اسلامی و شاخص‌های فرهنگی متناسب با آن را در سه حوزه: تغییرات فکری، بینشی و رفتاری؛ مصرف کالاها و خدمات فرهنگی؛ و نیروی انسانی، فضاها و تجهیزات فرهنگی دولتی و غیردولتی تصویب کرد (توکلی، ۱۳۸۸).

۲-۲. سیاست فرهنگی و سیاست‌گذاری فرهنگی

سیاست فرهنگی نوعی توافق رسمی و اتفاق نظر مسئولان و متصدیان امور در تشخیص، تعیین و تدوین مهم‌ترین اصول و اولویت‌های لازم و ضروری در فعالیت فرهنگی است. درحقیقت، سیاست فرهنگی، راهنما و دستورالعملی برای مدیران فرهنگی خواهد بود. بی‌تردید کارایی سیاست فرهنگی هنگامی است که به زبان برنامه و در قالب برنامه‌های فرهنگی به اهداف میانی، کمی و خط‌مشی‌های اجرایی تبدیل شود (خادمی و همکاران، ۱۳۹۱).

مجریان سیاست فرهنگی نیز به معنای عام آن دولت‌ها، اتحادیه‌های تجاری، مؤسسه‌های آموزشی، جنبش‌های اجتماعی، گروه‌های اجتماعی، بنگاه‌ها و بنیادها هستند و قالب‌های سیاست فرهنگی، عبارت است از: کمک‌های مالی، سرمایه‌گذاری، کنترل، ترویج، آموزش، ارزیابی و ارزش‌گذاری خلاقیت‌های هنری. درواقع، مجموعه این موارد تعیین معیارها و ضوابطی است که با آن خلاقیت و زیبایی، ترسیم و ادراک می‌شود (آشنا و همکاران، ۱۳۹۷: ج ۱).

سیاست‌گذاری در عرصه فرهنگ را سیاست‌گذاری فرهنگی می‌نامند. دو گونه تعریف کلی در سیاست‌گذاری فرهنگی ارائه شده است: سیاست‌گذاری ناظر به عرصه‌های خُرد و سیاست‌گذاری ناظر به عرصه‌های کلان فرهنگی. در عرصه خُرد، سیاست‌گذاری فرهنگی به اقدامات و فعالیت‌های عام‌المنه و از پیش طراحی شده‌ای گفته می‌شود که نهادهای مختلف از جمله دولت، بازار یا جامعه مدنی در تولید، توزیع و اشاعه محصولات فرهنگی از خود بروز می‌دهند. اما در عرصه کلان، سیاست‌گذاری فرهنگی به اراده دولت در ایجاد و تحکیم یا تغییر مقررات و تنظیمات در عرصه فرهنگ معطوف است. چنین اراده‌ای مطابق تعریف سیاست‌گذاری، می‌تواند سلبی یا ایجابی باشد (همایون و همکاران، ۱۳۹۳). به‌طور کلی الگوهای سیاست‌گذاری فرهنگی را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد که در جدول (۱) ذکر شده است.

جدول ۱- سه دسته الگوهای سیاست‌گذاری فرهنگی (صالحی امیری و همکاران، ۱۳۹۱)

الگوهای فرهنگی	استراتژی فرهنگی	هدف
یکسان‌سازی فرهنگی	تأکید بر یگانه‌سازی و یک شکلی فرهنگی و سرکوب خرده فرهنگ‌ها	کنترل فرهنگی
تکنزگرایی فرهنگی	به رسمیت شناختن خرده فرهنگ‌ها و فراهم کردن امکان رشد و گسترش آنها	وحدت نمادی
وحدت در کثرت فرهنگی	تأکید بر اشتراکات فرهنگی در کنار به رسمیت شناختن تنوع و تکرر فرهنگی	وحدت نمادی و کنترل فرهنگی

۳-۲. آسیب‌های اجتماعی

آسیب، سازه یا فعلی است که در کارکرد و توانایی یک پدیده ضعف و خدشه ایجاد می‌کند؛ میزان نفوذ را کاهش می‌دهد و حیات، بقاء و کارکرد ساختار آن را در چالش قرار می‌دهد؛ به گونه‌ای که امکان ادامه حیات آن با مشکل روبه‌رو می‌شود (اکبری و همکاران، ۱۳۹۸). آسیب اجتماعی به هر نوع عمل فردی یا جمعی اطلاق می‌شود که در چارچوب اصول اخلاقی و قواعد عام عمل جمعی رسمی و غیررسمی جامعه، محل فعالیت کنش‌گران قرار نمی‌گیرد و در نتیجه با منع قانونی یا قبح اخلاقی و اجتماعی روبه‌رو می‌شود. به همین دلیل، کج روان سعی دارند، کج‌روی‌های خود را از دید ناظران قانون، اخلاق عمومی و نظم اجتماعی پنهان کنند؛ زیرا در غیر این صورت با پیگرد قانونی، تکفیر اخلاقی و طرد اجتماعی مواجه می‌شوند. آسیب‌های اجتماعی پدیده‌های واقعی، متغیر، قانون‌مند و قابل کنترل و پیشگیری اند. کنترل‌پذیری آسیب‌های اجتماعی و شناخت علمی آنها در هر جامعه‌ای برای پاسخ به پرسش‌های نظری، عملی و کاربردی از ایده‌ها و یافته‌های علمی تولید شده در برنامه‌ریزی‌های کوتاه و بلند مدت، مهم و ضروری است. همچنین مقابله صحیح با آسیب‌های اجتماعی، درمان یا پیشگیری از گسترش و پیدایش آنها، در هر جامعه‌ای دغدغه است (حاج حسینی و زاهدی اصل، ۱۳۹۱). انواع آسیب‌های اجتماعی در جدول (۲) نمایش داده شده است.

جدول ۲- انواع آسیب‌های اجتماعی

ردیف	آسیب اجتماعی	منبع
۱	خودکشی	مرادی و همکاران (۱۴۰۱)
۲	سرقت	حیدریانی (۱۴۰۰)
۳	فقر	رضایی و همکاران (۱۳۹۹)
۴	بیکاری	حکمت‌نیا و همکاران (۱۴۰۰)
۵	بی‌خانمانی	موسوی و همکاران (۱۴۰۰)

ردیف	آسیب اجتماعی	منبع
۶	تکدی‌گری	عشایری و همکاران (۱۴۰۱)
۷	اعتیاد	آفداعی (۱۳۹۸)
۸	مهاجرت	احمدی شادمهری و همکاران (۱۳۹۸)
۹	روسی‌گری و انحرافات جنسی	متولیان و همکاران (۱۳۹۹)
۱۰	طلاق	آرام و همکاران (۱۴۰۱)
۱۱	خشونت علیه زنان	جهانی‌چناقد (۱۳۹۹)
۱۲	تربیت نادرست	مزیدی و همکاران (۱۴۰۱)
۱۳	خشونت خانواده	مختاری مریم و همکاران (۱۴۰۰)
۱۴	قتل‌های ناموسی	نظری و همکاران (۱۴۰۰)
۱۵	کودک‌آزاری	رضایی نسب (۱۴۰۲)

۳. روش پژوهش

هدف تحقیق حاضر، بررسی سیاست‌گذاری فرهنگی در مسئله آسیب‌های اجتماعی، توسعه دانش راجع به آن و ارائه مدل در این حوزه است و پارادایم مورد استفاده در این تحقیق از نوع تفسیرگرایی می‌باشد. این تحقیق از نوع پژوهش کاربردی است؛ چرا که به قصد کاربرد عملی دانش و کاربرد نتایج یافته‌ها برای پاسخگویی به سؤالات مطرح شده در پژوهش انجام می‌شود. در این پژوهش با استفاده از معلومات جزئی و برقراری ارتباط بین آنها حکم کلی استنتاج می‌شود و مشاهده‌ها بر رویدادهای مشخصی در نمونه‌های ذکر شده صورت می‌گیرد. سپس براساس مشاهده حوادث یا رویدادها، استنباط کلی انجام می‌شود؛ در نتیجه، رویکرد پژوهش از نوع استقرایی، یعنی رسیدن از جزء به کل است. راهبرد این پژوهش از نوع کیفی می‌باشد. از آنجاکه این پژوهش مربوط به حوزه فرهنگ و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است، پس پدیده‌ها در بستر زندگی واقعی‌شان بررسی شده‌اند و محقق آن‌ها را دستکاری نکرده؛ بلکه چیزهایی را مورد مطالعه قرار داده که به صورت واقعی و طبیعی رخ داده است. همچنین این پژوهش از نوع میدانی است. افزون بر آن، این پژوهش با هدف اکتشاف درصدد ایجاد یک نظریه جدید و رشد دانش در خصوص سیاست‌گذاری فرهنگی در مسئله آسیب‌های اجتماعی است. لازم به توجه است که گردآوری داده‌های کیفی از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام گردید. همچنین، تجزیه و تحلیل داده‌ها در این تحقیق با استفاده از روش نظریه برخاسته از داده‌ها انجام شده است. براساس اطلاعات قبلی که از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (به عنوان جامعه آماری) و زیر مجموعه‌هایش وجود داشت و همچنین با توجه به اهداف تحقیق، روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب موارد

بارز، جهت انتخاب نمونه‌های آماری استفاده گردید؛ چرا که نیاز بود افراد نمونه خبره باشند. بر این اساس، تعداد نمونه آماری را ۱۷ نفر از افراد صاحب منصب در حوزه فرهنگ تشکیل دادند؛ چرا که براساس نظر پژوهشگر، ویژگی‌ها و اطلاعات مورد نظر در خصوص سیاست‌گذاری فرهنگی در مسئله آسیب‌های اجتماعی را دارا بودند. چهار آزمون اصلی قابل تأیید بودن، قابل قبول یا باور بودن، قابل انتقال بودن و قابل اعتماد بودن برای بررسی کیفیت طرح تحقیق مورد بررسی قرار گرفت (رونکاینن^۱ و همکاران، ۲۰۲۱).

در انتها به منظور بررسی و ارزیابی مدل از دو نفر از خبرگان سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه آسیب‌های اجتماعی در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و دو نفر خبرگان دانشگاهی (اساتید راهنما و مشاور) خواسته شد تا مدل موجود را ارزیابی نمایند، که تمامی خبرگان مدل را تأیید کردند. در این پژوهش در بخش کیفی، همانند آنچه که در نظریه برخاسته از داده مرسوم است، جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها همزمان انجام گردید و داده‌ها، به روش تحلیل مقایسه‌ای مداوم و مطابق با روش اشتراوس و کوربین (۱۳۹۳) تحلیل شد. کدگذاری داده‌ها طی سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی صورت گرفت. جمع‌آوری، کدگذاری و تحلیل همزمان اطلاعات برای هدایت جمع‌آوری سایر داده‌ها و در جهت توسعه نظریه به‌وجود آمده، راهنمای عمل محقق بوده است و نظریه به‌وسیله مقایسه مداوم واقعه به واقعه شکل گرفت. در این تحقیق پس از مصاحبه‌های اول، طبقات اولیه شکل گرفتند و مصاحبه‌های بعدی در جهت تکمیل و تشریح خصوصیات این طبقات انجام شد. این امر به آن دلیل بود که اشباع نظری زمانی رخ می‌دهد که دیگر داده‌ای که به تعریف خصوصیات یک طبقه کمک می‌کند، به پژوهش وارد نشود. البته به عقیده اشتراوس و کوربین (۱۳۹۳) این منطبق نیز یک فرایند بی‌پایان است و تغییر نگرش افراد در هر مرحله‌ای حتی در زمان مرور مقاله برای چاپ نیز ممکن است رخ دهد و رسیدن به اشباع تنها یک وقفه موقت در کار است. بنابراین، تشخیص تکرار و عدم نیاز به ادامه مصاحبه در هر مقوله ذهنی و به مهارت محقق بازمی‌گردد. در نتیجه مصاحبه‌ها تا زمان رسیدن به نتیجه مطلوب ادامه یافت.

۴. یافته‌های پژوهش

۴-۱. فرایند تحلیل

در فرایند تحلیل این تحقیق، ابتدا دید مشروحی از جنبه‌های مختلف مورد مطالعه ارائه گردید. بدین

صورت که ابتدا توصیف کوتاهی از وضعیت، رویدادها، بازیگران و بستر مورد مطالعه ارائه شد. سپس با تحلیل دقیق، نام‌گذاری، و طبقه‌بندی کردن داده‌ها، کدگذاری باز انجام گردید. در کدگذاری باز به منظور طبقه‌بندی دقیق مفاهیم در مقوله‌ها، هر مفهوم، بعد از تفکیک، برچسب خورده و داده‌های خام به وسیله بررسی دقیق متن مصاحبه‌ها و یادداشت‌های زمینه‌ای، مفهوم‌سازی شدند. نمونه‌ای از کدهای اولیه و نهایی در مورد شرایط علی حاصل از کدگذاری باز در جدول (۳) نمایش داده شده است.

جدول ۳- نمونه‌ای از کدهای اولیه و نهایی در مورد شرایط علی حاصل از کدگذاری باز

کدهای اولیه	کدهای اولیه	کدهای نهایی
۱	فقدان شناخت منظومه فکری امام و رهبری	گسستگی بین نهادها، متخصصان و دانشگاه‌هایی که در حوزه آسیب‌های اجتماعی فعالیت دارند.
۲	عدم اثربخشی دستگاه‌ها و سازمان‌ها در روستاها	نیاز به توسعه روش‌های نوین در حوزه سیاست‌گذاری فرهنگی به منظور رسیدن به اهداف و چشم‌انداز کاهش آسیب‌های اجتماعی.
۳	به روز شدن قوانین و مقررات مربوط به سیاست‌گذاری‌های فرهنگی	نسخه پیچیدن برای حل آسیب‌های اجتماعی، مناطق از مرکز بدون توجه به مسائل قومیتی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی در مناطق
۴	فرهنگ عمومی، تاکنون مورد غفلت بوده است.	مشکل ساختاری معاونت‌ها و ادارات کل در وزارت ارشاد
	کم توجهی به مسئله عدالت فرهنگی و اجتماعی توسط مدیران	سخت بودن تبدیل شیوه‌نامه کاهش آسیب‌های اجتماعی به قانون در رسانه‌ها
		نظام فرهنگی کشور با کمبود بینشی و اندیشه فرهنگی دست به گریبان است.

سپس، مقوله‌ها و زیرمقوله‌های داده‌ها براساس کدگذاری محوری و با توجه به ابعاد آن‌ها به یکدیگر مرتبط شدند تا مقوله‌های اصلی شناسایی گردند. در طی فرایند کدگذاری محوری، محقق، از ابزارهای تحلیلی پرسیدن سؤال و مقایسه دائمی و نظری بین مفهوم‌ها، مقوله‌ها و مشخصه‌های آن‌ها که در کدگذاری باز ظاهر شده‌اند، استفاده نمود تا روابط بین مفهوم‌ها و مقوله‌ها را توسعه دهد و مقوله‌ها را متناسب با مدل پارادایم شکل دهد. همزمان با انجام کدگذاری باز و محوری، الگویی ساخته شد که حاکی از ارتباط بین مفهوم‌ها و مقوله‌ها باشد. زمانی که این ارتباطات توسعه داده شدند، از رویه کدگذاری انتخابی استفاده گردید تا ادغام مفهوم‌ها و مقوله‌ها که در کدگذاری باز و محوری شناسایی شده بودند، در قالب یک نظریه نوظهور تسهیل شود. در پایان، مدل سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه آسیب‌های اجتماعی به عنوان مدل نظری مفهومی ارائه شد.

۵. جمع‌بندی مفاهیم و مقوله‌بندی

همانطور که اشاره گردید، داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌ها، اسناد، و مدارک، براساس شیوه کدگذاری باز تبدیل به کدهای باز، مفاهیم و مقوله‌ها شدند. سپس براساس مقوله‌های به دست آمده، تفسیری درون‌موردی برای هر یک ارائه شد. نمونه‌ای از مقوله‌ها و مفاهیم به دست آمده از داده‌های کیفی در جدول (۴) نمایش داده شده است.

جدول ۴- نمونه مفاهیم و مقوله‌های اصلی به دست آمده از داده‌های کیفی

مفهوم	مقوله اصلی	
تعریف متفاوت از فرهنگ در میان نخبگان و خبرگان	مشخص نبودن اهداف سیاست‌گذاری فرهنگی	شرایط علی
سخت بودن تبدیل شیوه‌نامه کاهش آسیب‌های اجتماعی به قانون	در حوزه کاهش آسیب‌های اجتماعی	
اجرائی نشدن مطالبات رهبر معظم انقلاب در حوزه فرهنگ و بحث عدالت و افزایش آمار آسیب‌های اجتماعی	فقدان شناخت منظومه فکری امام و رهبری در متولیان فرهنگی	
عدم توانایی سیاست‌های مصوب فرهنگی در صحنه عمل		
برنامه‌ها و سیاست‌گذاری‌های غلط در حوزه فرهنگ	جایگزینی ارزش‌های لیبرالی و سکولار به جای ارزش‌های انقلابی	شرایط زمینه‌ای
عقلانی، انقلابی و خرمندانانه حرکت نکردن		
بخش فرهنگ در فضای مجازی، متولی ندارد.	تهدیدهای فرهنگی برآمده از محیط بیرونی	
تهاجم فرهنگی		
پیچیدگی‌های امور در تشکیلات اداری	تهدیدهای فرهنگی برآمده از محیط درونی	شرایط مداخله‌گر
عدم تخصص مسئولین امر و مدیران کارنابلد		
برخی قسمت‌های وزارتخانه کارآمد نیستند و دچار کژکارکردی شده‌اند.	موازی‌کاری بخش‌ها	
عدم انطباق برنامه در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی		
وجود نگاه درآمدی در حوزه فرهنگ	مشکلات سازمانی و ساختاری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	
نگاه ضعیف مدیران و بدنه به سیاست‌گذاری‌ها		
عدم وجود بدنه نظارتی قوی در حوزه فرهنگ قوی	تضادهای قومی و مذهبی	پدیده اصلی
رفتارهای غلط مدیران باعث عدم تقید به اصول دین و همچنین کشور شده است.		
عدم وجود آموزش و فرهنگ‌سازی غیر مستقیم		
قلیان	اعتیاد	
استفاده از مشروبات الکلی		
چند همسری	طلاق	
بدرپرستی و نبودن سرپرست خانواده		
ازدواج‌های سفید		

کتاب	مقوله اصلی	مفهوم
	مفاسد اخلاقی	پایین آمدن سن فحشا و آسیب‌های اجتماعی
		روابط ناسالم
		فرهنگ ابتذال
راهبردها	تیبین و ترویج گفتمان انقلاب اسلامی، اندیشه‌های امام و رهبری	کارگزاران فرهنگی باید توجه شدیدی به مطالبات رهبری داشته باشند.
		افزایش بودجه برای تیبین و ترویج اندیشه‌ها
	تغییر ساختار وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با استفاده از تجربیات موفق دیگر کشورها	رصد چرخه معروف، یعنی برنامه‌ریزی، اجرا، کنترل و اصلاح در فعالیت‌ها
		استفاده از تجربیات به نتیجه رسیده دیگر کشورها در حوزه روش و اجرا
	حمایت از تألیف، ترجمه و اقتباس کتاب در حوزه سیاست‌گذاری فرهنگی و کاهش آسیب‌های اجتماعی	انجام سیاست‌گذاری بر مبنای ارزش‌ها
		توجه به حوزه پژوهش و تحقیق در خصوص فرهنگ و آسیب‌های اجتماعی
	تقویت مرکز فرهنگ و هنر در حوزه مجازی	ضرورت تقویت پلتفرم‌های انتشار محتوای داخلی
		ضرورت هم‌افزایی بین دستگاه‌ها در خصوص مکان برای مسئله فرهنگ و آسیب‌های اجتماعی
ابزارها	افزایش سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، نشاط و امید اجتماعی (سلامت اجتماعی)	انجام ساختار یافته و نظام‌مند امور مربوط به سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه کاهش آسیب‌های اجتماعی
		افزایش رضایت مخاطبان از خدمات سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه کاهش آسیب‌های اجتماعی
	بهبود حکمرانی خوب در بخش فرهنگی، هنری و رسانه‌ای	افزایش انسجام در انجام امور مربوط به سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه کاهش آسیب‌های اجتماعی
		افزایش یکپارچگی اطلاعاتی و فرایندی در انجام امور مربوط به فرایندهای مرتبط با سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه کاهش آسیب‌های اجتماعی
	توسعه فرهنگ دینی و دستیابی به جامعه‌ای اخلاقی و دیندار	توسعه باورهای دینی
		کاهش مفاسد اخلاقی
	نهادینه شدن بنیان‌های عدالت	کیفیت متمایز خدمات سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه کاهش آسیب‌های اجتماعی
		کاهش زمان انجام فعالیت‌های ستادی مرتبط با فرایندهای سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه کاهش آسیب‌های اجتماعی

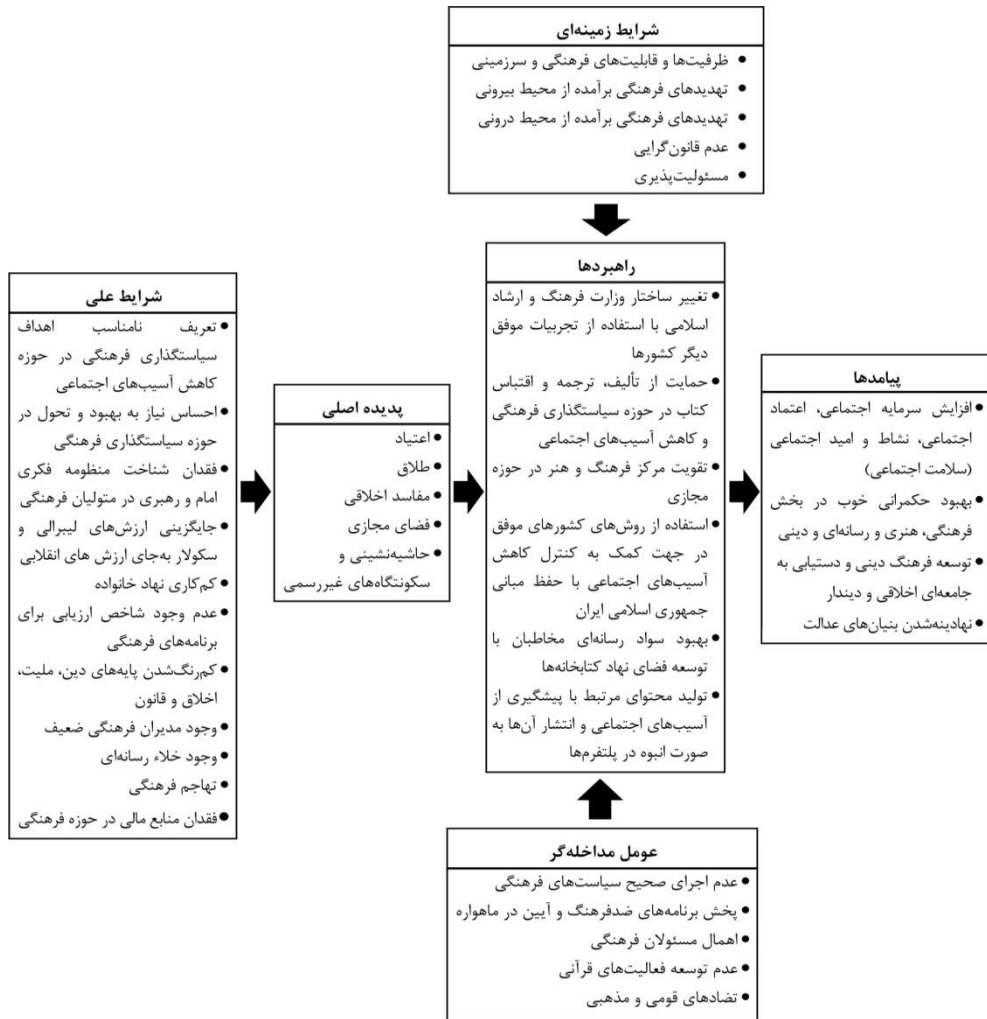
بر اساس دسته‌بندی‌های صورت پذیرفته در این تحقیق که در جدول (۵) نگاشته شده، ۲۹۵ کد مستخرج

نهایی در قالب ۷۷ مفهوم و ۷۱ مقوله اصلی به دست آمده است.

جدول ۵- تعداد مقوله‌های اصلی، مفهوم‌ها و کدهای نهایی استخراج شده از مصاحبه‌ها

ردیف	عنوان	مقوله اصلی	مفهوم	کدهای نهایی
۱	شرایط علی	۱۳	۱۹	۸۴
۲	شرایط زمینه‌ای	۱۸	۱۸	۵۰
۳	شرایط مداخله‌گر	۸	۸	۲۲
۴	پدیده اصلی	۵	۵	۴۰
۵	راهبردها	۲۰	۲۰	۷۲
۶	پیامدها	۷	۷	۲۷
۷	مجموع	۷۱	۷۷	۲۹۵

رویه تحلیل داده‌ها منجر به خلق مدل نظری گردید و شامل شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها هستند که پدیده اصلی یعنی «سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه آسیب‌های اجتماعی» را تشریح می‌کنند. این مدل مطابق با ابعاد مدل پارادایمی در شکل (۱) نشان داده شده است.

شکل ۱- مدل نظری «سیاست‌گذاری فرهنگی در مسئله آسیب‌های اجتماعی»

۶. نتیجه‌گیری و پیشنهادات

با توجه به اینکه هدف اصلی این پژوهش واکاوی سیاست‌گذاری فرهنگی در مسئله آسیب‌های اجتماعی بود، این سوال مطرح شد که سیاست‌گذاری فرهنگی در دولت دوازدهم آیا بر کاهش آسیب‌های اجتماعی در مورد مطالعاتی تأثیر می‌گذارد یا خیر؟

در پاسخ به سؤال پژوهش، نتایج ابعاد مدل سیاست‌گذاری فرهنگی را در مسئله آسیب‌های اجتماعی در ۳۵ مقوله اصلی شناسایی کرد؛ که در ادامه به چند نمونه از آن اشاره می‌شود. تعریف نامناسب اهداف سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه کاهش آسیب‌های اجتماعی؛ احساس نیاز به بهبود و تحول در حوزه سیاست‌گذاری فرهنگی؛ فقدان شناخت منظومه فکری امام و رهبری در متولیان فرهنگی؛ جایگزینی ارزش‌های لیبرالی و سکولار به جای ارزش‌های انقلابی؛ کم‌کاری نهاد خانواده؛ عدم وجود شاخص ارزیابی برای برنامه‌های فرهنگی؛ کم‌رنگ شدن پایه‌های دین، ملیت، اخلاق و قانون؛ وجود مدیران فرهنگی ضعیف؛ وجود خلأ رسانه‌ای؛ تهاجم فرهنگی و فقدان منابع مالی در حوزه فرهنگ را می‌توان برشمرد.

همچنین نتایج نشان داد که اعتیاد، طلاق، مفاسد اخلاقی، فضای مجازی، حاشیه‌نشینی و سکونتگاه‌های غیررسمی از آسیب‌های دوران دولت دوازدهم بوده است. تهدیدهای فرهنگی برآمده از محیط بیرونی، تهدیدهای فرهنگی برآمده از محیط درونی، عدم قانون‌گرایی و مسئولیت‌پذیری، عدم اجرای صحیح سیاست‌های فرهنگی، پخش برنامه‌های ضد فرهنگ و آیین در ماهواره، اهمال مسئولان فرهنگی، عدم توسعه فعالیت‌های قرآنی، تضادهای قومی و مذهبی از دیگر مقوله‌های مهمی است که در نتایج به دست آمدند.

درخواست تغییر ساختار وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با استفاده از تجربیات موفق دیگر کشورها، حمایت از تألیف، ترجمه و اقتباس کتاب در حوزه سیاست‌گذاری فرهنگی و کاهش آسیب‌های اجتماعی، تقویت مرکز فرهنگ و هنر در حوزه مجازی، استفاده از روش‌های کشورهای موفق در جهت کمک به کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی با حفظ مبانی جمهوری اسلامی ایران، بهبود سواد رسانه‌ای مخاطبان با توسعه فضای نهاد کتابخانه‌ها، تولید محتوای مرتبط با پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و انتشار آنها به صورت انبوه در پلتفرم‌ها که به افزایش سرمایه، اعتماد، نشاط و امید اجتماعی (سلامت اجتماعی)، بهبود حکمرانی خوب در بخش فرهنگی، هنری و رسانه‌ای، توسعه فرهنگ دینی و دستیابی به جامعه‌ای اخلاقی و دیندار، و نهادینه شدن بنیان‌های عدالت کمک کند، از دیگر مقوله‌های مطرح شده بود.

یکی از نوآوری‌های تحقیق حاضر، ارائه و طرح روش‌های نوین برای بهبود سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه آسیب‌های اجتماعی از جمله تقویت مرکز فرهنگ و هنر در حوزه مجازی، بهبود سواد رسانه‌ای مخاطبان با توسعه فضای نهاد کتابخانه‌ها، تولید محتوای مرتبط با پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و انتشار آنها به صورت انبوه در پلتفرم‌ها بود. دیگر آنکه، در بین پژوهش‌های انجام شده، تحقیقات متعددی به مفاهیم مرتبط با سیاست‌گذاری فرهنگی اشاره کرده‌اند (رحمتی زنجان طلب و همکاران، ۱۴۰۱؛ نصیری فیروز و همکاران، ۱۴۰۱؛ پورکیانی و همکاران، ۱۳۹۹)؛ اما تحقیقات بسیار کمی مفاهیم مربوط به حوزه آسیب‌های اجتماعی

نظیر طلاق، مفاسد اخلاقی، فضای مجازی، حاشیه‌نشینی و سکونتگاه‌های غیر رسمی را مورد بحث و بررسی قرار داده‌اند. همچنین تحقیقات پیشین به ساختار وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی توجهی نکرده‌اند؛ در مقابل، پژوهش حاضر تغییر ساختار وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی را با استفاده از تجربیات موفق دیگر کشورها در خصوص سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه آسیب‌های اجتماعی معرفی کرده است. فراتر از آن، با وجودی که تحقیقات فراوانی در زمینه سیاست‌گذاری فرهنگی انجام شده و تمرکز خود را بر روی میراث فرهنگی، هنرهای زیبا و صنایع دستی، حقوق فرهنگی، ایجاد هویت ملی و... قرار داده‌اند (پورکیانی و همکاران، ۱۴۰۲؛ شجاری و همکاران، ۱۳۹۹؛ احمدی و همکاران، ۱۴۰۱)؛ اما هیچ‌یک از تحقیقات مربوط به سیاست‌گذاری فرهنگی تاکنون همزمان به فعالیت‌های نظری نظیر حمایت از تألیف، ترجمه و اقتباس کتاب در حوزه سیاست‌گذاری فرهنگی و فعالیت‌های عملی نظیر تولید محتوای مرتبط با پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و انتشار آن‌ها به صورت انبوه در پلتفرم‌ها اشاره نکرده‌اند.

با بررسی پیشینه‌ها مشخص شد که اسر^۱ و همکاران (۲۰۲۳) به الگوی سه‌پایه ترویجی، فنی و حقوقی اشاره کرده‌است که می‌تواند آسیب‌های ناشی از مجریان سیاست‌ها و زیرساخت‌های معیوب اجرای سیاست را برطرف کند. همچنین کوردرو و وردگو^۲ و همکاران (۲۰۲۲) به استفاده از سرمایه اجتماعی افراد به عنوان راه حل مناسب و مؤثری برای کاهش آسیب‌های اجتماعی، کاهش جرم و افزایش غیررسمی کنترل‌های اجتماعی اشاره کرده که بیشتر به نقش سازمان‌ها در کاهش آسیب‌های اجتماعی نظیر عدم آگاهی اجتماعی، عدم اعتماد اجتماعی و عدم هویت اجتماعی توجه شده است و به صورت جامع، سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه آسیب‌های اجتماعی را بیان نکرده‌اند. اما تحقیق حاضر ضمن در برداشتن تلویحی مفاهیم اشاره شده، مجموعه‌ای نوین و کامل‌تر از انواع سیاست‌های فرهنگی با عاملیت دولت و مردم را در قالب مدل شناسایی و معرفی کرده‌است. در تحقیقات غیاثی و همکاران (۱۴۰۲)، محمدیان منصور و همکاران (۱۴۰۱)، ابروش (۱۴۰۱)، و آیریمی آواجیق (۱۴۰۱) نیز به تنوع فکری و شکاف نسلی جامعه در حوزه آسیب‌های اجتماعی، فردگرایی افراطی در سیاست‌گذاری فرهنگی، پیشران‌های فرهنگی در سیاست‌گذاری و سکونتگاه‌های غیررسمی در اطراف شهرهای بزرگ به عنوان آسیب اجتماعی اشاره شده که حاکی از وجود فرصت‌ها و تهدیدهای موجود در سیاست‌گذاری فرهنگی است. تحقیق حاضر ضمن در برداشتن این مفاهیم، مقوله‌های حمایت از تألیف، ترجمه و اقتباس کتاب در حوزه سیاست‌گذاری فرهنگی و کاهش آسیب‌های

1. Eser

2. Cordero Verdugo

اجتماعی، تقویت مرکز فرهنگ و هنر در حوزه مجازی، استفاده از روش‌های کشورهای موفق در جهت کمک به کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی با حفظ مبانی جمهوری اسلامی ایران، و بهبود سواد رسانه‌ای مخاطبان با توسعه فضای نهاد کتابخانه‌ها را نیز دربردارد. همچنین در تحقیق حاضر، مقوله‌های تضادهای قومی و مذهبی، توسعه فعالیت‌های قرآنی، ظرفیت‌ها و قابلیت‌های فرهنگی و سرزمینی، توسعه نهاد خانواده، جایگزینی ارزش‌های انقلابی به جای ارزش‌های لیبرالی و سکولار و فقدان شناخت منظومه فکری امام و رهبری در متولیان فرهنگی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. لازم به ذکر است که این مقوله‌ها تاکنون در هیچ یک از مدل‌های سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه آسیب‌های اجتماعی بیان نشده است.

با توجه به نتایج این پژوهش، پیشنهادها و راهکارهای مبتنی بر الگوهای سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه آسیب‌های اجتماعی به فعالان این حوزه ارائه می‌شود:

۱) پیشنهاد می‌شود پلتفرم بومی رصد آسیب‌های اجتماعی سازگار با سیستم عامل‌های ویندوز، لینوکس، اندروید، آی. او. إس.^۱ طراحی شود، تا افراد از این طریق بتوانند به به‌روزترین اطلاعات در خصوص نحوه کاهش آسیب‌های اجتماعی دسترسی داشته باشند.

۲) پیشنهاد می‌شود با استفاده از تجربیات موفق دیگر کشورها در خصوص سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه کاهش آسیب‌های اجتماعی، ساختار وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به صورتی تغییر کند که سازگار با انجام فعالیت‌های جاری باشد. همچنین، در این راستا می‌توان از روش‌های کشورهای موفق در جهت کمک به کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی با حفظ مبانی جمهوری اسلامی ایران استفاده کرد.

۳) پیشنهاد می‌شود از تألیف، ترجمه و اقتباس کتاب در حوزه سیاست‌گذاری فرهنگی و کاهش آسیب‌های اجتماعی، حمایت‌های مالی و معنوی شود، تا افراد فعال در زمینه سیاست‌گذاری فرهنگی بتوانند در این زمینه به فعالیت مثمرتر بپردازند.

۴) پیشنهاد می‌شود مرکز فرهنگ و هنر در حوزه مجازی تقویت شود. می‌توان فعالیت‌های متعددی در این حوزه انجام داد از جمله توسعه وب‌سایت اختصاصی برای مرکز فرهنگ و هنر، بهبود سنو^۲ و بسایت، ایجاد صفحه در شبکه‌های اجتماعی داخلی و خارجی و...

1. iPhone Operating System (ios)

۲. Search Engine Optimization (SEO) یا بهینه‌سازی برای موتورهای جستجو، مجموعه‌ای از فعالیت‌هایی است که در طراحی و کدنویسی سایت، تدوین استراتژی محتوایی، تولید محتوا و لینک‌سازی خارجی انجام می‌شود، تا جایگاه بهتری در نتایج جستجوی گوگل کسب گردد و بازدیدکننده بیشتری برای سایت جذب شود.

- ۵) پیشنهاد می‌شود فضای نهاد کتابخانه‌ها توسعه یابد؛ چرا که این توسعه می‌تواند تأثیر بسیار زیادی در بهبود سواد رسانه‌ای مخاطبان داشته‌باشد و افراد را برای مقابله با آسیب‌های اجتماعی بالقوه آماده نماید.
- ۶) پیشنهاد می‌شود محتوای مرتبط با پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در قالب متن، پوستر، فیلم، تصویر و... به صورت مکرر و مدون تولید شود و به‌صورت انبوه در پلتفرم‌های اجتماعی دولت و وزارتخانه‌های مرتبط انتشار یابد. این کار می‌تواند کمک شایانی به فرهنگ‌سازی و مسیردهی به افراد در راستای مقابله با آسیب‌های اجتماعی داشته‌باشد.
- ۷) پیشنهاد می‌شود سه ضلع کلیدی برای عملیاتی‌شدن سیاست‌گذاری فرهنگی که عبارت از ملت، دولت و نهادهای فرهنگی است، متوازن، همخوان، همسو، همبار و همکار باشند. هرگونه سیاست‌گذاری فرهنگی و تمدنی بدون توجه به این سه ضلع، ناکارآمد خواهد بود. در حال حاضر به دلایل عدیده‌ای، نهاد فرهنگ در کشور دچار کژکارکردی شده است، بنابراین، ضرورت بازسازی این حوزه بسیار جدی خواهد بود.
- ۸) با توجه به آنکه مطالعات کسبی و همکاران (۱۴۰۱)، حکمت‌نیا و همکاران (۱۴۰۱)، ظفری (۱۴۰۱)، سلیمانی و همکاران (۱۴۰۱) از روش تحلیلی-مقایسه‌ای استفاده نکرده‌اند، پیشنهاد می‌شود، مدل تحقیق حاضر در سازمان‌های مرتبط با حوزه‌های سیاست‌گذاری فرهنگی پیاده‌سازی شود تا امکان بررسی عملکرد و دقت مدل وجود داشته‌باشد. همچنین با توجه به مطالعات نیاززاده و همکاران (۱۴۰۱)، براتلو و همکاران (۱۴۰۰)، مهدوی و همکاران (۱۴۰۰)، و رضانی و همکاران (۱۴۰۰) و عدم استفاده از روش استراتژی داده‌بنیاد، پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی از دیگر تکنیک‌های روش استراتژی داده‌بنیاد نظیر استراتژی داده‌بنیاد چندگانه استفاده شود و نتایج آن با تکنیک استفاده شده در این تحقیق مقایسه شود.
- در پایان باید گفت، ازجمله محدودیت‌های این تحقیق، دسترسی سخت به برخی از منابع علمی و مقالات بود؛ چراکه پژوهش‌های مرتبط با موضوع سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه آسیب‌های اجتماعی بسیار کم انجام شده بودند. همچنین، دسترسی به خبرگان و گرفتن وقت مصاحبه از ایشان بسیار سخت بود، بسیاری مشغول فعالیت روزانه در سازمان‌های مربوط به خود بودند و در رابطه با تحقیق علمی نیز، همکاری در برخی موارد به سختی صورت می‌پذیرفت.

منابع

- آرام، نیما؛ عزیزی، احمد (۱۴۰۱). اولویت‌سنجی مبارزه با دو آسیب اجتماعی «طلاق» و «تجرد» براساس آموزه‌های قرآن و حدیث. *مطالعات زن و خانواده*، ۱۰(۲): ص ۱۵۷-۱۸۶.
- آشنا، حسام‌الدین؛ آخوندی، عباس؛ اسماعیلی، هادی؛ اسماعیلی، محمدصادق؛ افخمی، رضا؛ حسن‌پور، محمدمحسن؛ روحانی، محمدرضا؛ سرفراز، حسین؛ فیاض، ابراهیم (۱۳۹۷). *از سیاست‌گذاری تا سنجش فرهنگی: چارچوب پیشنهادی برای جمهوری اسلامی ایران*. پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ج ۱، ۳.
- آقداغی، مجتبی (۱۳۹۸). ظرفیت‌ها و دلالت‌های آموزه‌های اسلامی در مقابله با آسیب اجتماعی اعتیاد. *مطالعات اسلامی آسیب‌های اجتماعی*، ۴(۲): ص ۴۹-۶۰.
- آیریمی آواجیق، اراده (۱۴۰۱). آسیب‌شناسی اجتماعی و مشارکت شهروندان ضرورت ساماندهی بحران محلات غیررسمی (مورد مطالعه: ارومیه). *جغرافیا و روابط انسانی*، ۴(۴): ص ۴۳۶-۴۵۶.
- ابروش، رضا (۱۴۰۱). پیشران‌های فرهنگی مساجد در مدیریت آسیب‌های اجتماعی. *اسلام و مطالعات اجتماعی*، ۸(۳۲): ص ۵۶-۸۸.
- احمدی شادمهری، محمداطهر؛ قاند، ابراهیم؛ مرادی، مؤگان (۱۳۹۸). عوامل مؤثر بر نابرابری توزیع درآمد در ایران با تأکید بر نقش مهاجرت و شهرنشینی. *مطالعات جمعیتی*، شماره ۵.
- احمدی، امیر؛ امیرمظاهری، امیرمسعود؛ صفاری‌نیا، علی (۱۴۰۱). بازسازی معنایی فرهنگ فقر زنان سرپرست خانواده. *رهپویه ارتباطات و فرهنگ*، ۲(۳).
- استوار، ابراهیم (۱۴۰۰). نقش‌نخبگان فکری در سیاستگذاری فرهنگی پهلوی اول. *مطالعات میان‌فرهنگی*، ۱۶(۴۶): ص ۳۹-۴۸.
- اسدی، محمدصابر؛ نصراللهی، محمدصادق (۱۳۹۸). صورت‌بندی مسائل رابطه حکومت و فرهنگ در سیاست‌گذاری. *دین و سیاست فرهنگی*، ۱۶(۱): ص ۸۵-۱۱۲.
- اشتراوس، آنسلم؛ کوربین، جولیت (۱۳۹۳). *اصول روش تحقیق کیفی: نظریه‌مبنایی، رویه‌ها و شیوه‌ها*. ترجمه بیوک محمدی. انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- اکبری، وحید؛ رحمانی، احمد؛ منوچهری، مصیب (۱۳۹۸). *بررسی آسیب‌های اجتماعی و راهکارهای مواجهه با آن از منظر قرآن کریم*. در: سومین همایش ملی روانشناسی تعلیم و تربیت و سبک زندگی. دانشگاه پیام نور استان قزوین، ج ۳.
- براتلو، فاطمه؛ صالحی‌امیری، سیدرضا؛ غرق‌شفیعی، وحید (۱۴۰۰). تأثیر سیاست فرهنگی بر ناهنجاری‌های فرهنگی-اجتماعی تماشاگران در مجموعه‌های ورزشی شهر تهران. *مطالعات راهبردی ورزش و جوانان*، ۲۷(۱۴): ص ۹۳-۱۱۶.
- پورکیانی، محمد؛ سوزنچی، مهدی (۱۳۹۹). مفهوم «فرهنگ» در گفتمان‌های سیاستگذاری فرهنگی. *دین و سیاست فرهنگی*، ۱۷(۱): ص ۷۵-۱۰۰.
- پورکیانی، محمد؛ سوزنچی، مهدی؛ حاجی‌پور کریمی، محمدصادق (۱۴۰۲). واکاوی مفهوم «انسان» در رویکردهای سیاست‌گذاری فرهنگی. *تمدن‌پژوهی*، ۱(۴): ص ۳۳-۵۶.
- توکلی، شهرام (۱۳۸۸). *مجموعه قوانین و مقررات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی شامل: قوانین، تصویب‌نامه‌ها، آیین‌نامه‌ها*.

- اساسنامه‌ها ... از شهریور ماه سال ۱۳۴۴ تا زمستان ۱۳۸۷. معاونت حقوقی و امور مجلس وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ سوم.
- جهانی جنافرد، میلاد (۱۳۹۹). خشونت خانگی علیه زنان در ایران. *قانون یار*، ۱۶(۴): ص ۸۹۷-۹۱۰.
- حاج حسینی، بهاره؛ زاهدی اصل؛ محمد (۱۳۹۱). سلامت اجتماعی و آسیب‌های اجتماعی. در: مقالات دومین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی در ایران، آسیب‌های اجتماعی - اقتصادی. آگاه، ج ۹: ص ۱۲۹-۱۲۸.
- حکمت‌نیا، حسن؛ میرمهدی، سیدرضا؛ مختاری ملک آبادی، رضا (۱۴۰۱). تحلیلی بر نقش روانشناسی محیطی در تحقق پایداری در فضاهای شهری (مطالعه موردی: مناطق حاشیه‌نشین شهر یزد). *جغرافیای اجتماعی شهری*، ۹(۲): ص ۱-۲۳.
- حکمت‌نیا، حسن؛ میرنجف، سبحان؛ سلمان‌زاده، سینا (۱۴۰۰). تأثیر آسیب‌های اجتماعی بر زیست‌پذیری در فضاهای شهری (مطالعه موردی: شاهین‌دژ). *پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری*، ۹(۱): ص ۲۹-۵۰.
- حیدریانی، علی (۱۴۰۰). شناسایی و اولویت‌بندی آسیب‌های اجتماعی با ارائه مدل مفهومی پیشگیری. *روانشناسی فرهنگی*، ۱۵(۱): ص ۲۱۸-۲۴۰.
- خادمی، علی اکبر؛ گنجی، احمد (۱۳۹۱). *وظایف سیاست‌گذاری و اجرایی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی*. پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- خسروپناه، عبدالحسین (۱۳۹۰). *جریان‌شناسی ضد فرهنگ‌ها*. موسسه فرهنگی حکمت نوین اسلامی، چاپ سوم.
- رحمتی زنجان‌طلب، فرشاد؛ صالحی امیری، احمد؛ رضایی، علی؛ زمانی مقدم، کاظم (۱۴۰۱). طراحی مدل فرایندی سیاست‌گذاری فرهنگی در سازمان‌های فرهنگی ایران. *مدیریت فرهنگی*، ۱۶(۵۷): ص ۱۱۷-۱۴۴.
- رضایی‌نسب، محمد (۱۴۰۲). واکاوی علل و پیامدهای کودک‌آزاری از دید مشاوران و مددکاران اجتماعی شهر ایلام. *خانواده‌پژوهی*، ۱۸(۴): ص ۷۱۵-۷۳۷.
- رضایی، احمد؛ وکیلی، مراد (۱۳۹۹). نقش فقر اقتصادی در مشارکت اجتماعی، سیاسی و آسیب‌های اجتماعی (مورد مطالعه: محلات محروم شهر جوانرود). *پژوهشنامه مددکاری اجتماعی*، ۲۴(۷): ص ۳۷-۶۶.
- رضایی، محسن (۱۳۸۰). *سرمشقی برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی فرهنگی*. سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- رمضانی، مهدی؛ پرتوی، اصغر؛ عیوض‌زاده، حسن؛ جعفری، فرشید (۱۴۰۰). سیاست‌گذاری فرهنگی جمهوری اسلامی ایران: پیشینه، الگوها و آسیب‌ها (با تأکید بر مفهوم مرجعیت). *راهبرد اجتماعی فرهنگی*، ۳۲(۸): ص ۶۹-۹۶.
- سلیمانی، طاهر؛ صامت، علیرضا؛ قیومی، عباسعلی؛ کاوسی، اسماعیل؛ رشیدپور، علی (۱۴۰۱). شناسایی و تحلیل چارچوب سیاست‌گذاری فرهنگی جهت ایجاد تحول هویت فرهنگی جوانان استان ایلام. *مطالعات راهبردی فرهنگ*، ۲(۳): ص ۱۳۴-۱۰۹.
- شجاری، نسرين؛ صدقاتی، صادق (۱۳۹۹). مفهوم «فرهنگ متعالیه» در اندیشه ملاصدرا و ارتباط آن با شکل‌گیری شهر مطلوب. *حکمت‌صدرایی*، ۹(۱): ص ۷۵-۹۰.
- صالحی امیری، سیدرضا؛ عظیمی دولت‌آبادی، امیر (۱۳۹۱). *مبانی سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی فرهنگی*. مرکز تحقیقات استراتژیک، چاپ سوم.

- ظفری، محبوبه (۱۴۰۱). آسیب‌شناسی تحلیل مسائل اجتماعی در ایران و راهکارهای آن. علوم زیست محیطی و دانش جغرافیا، ۲(۲): ۵۶-۷۷.
- عشایری، طاها؛ جهان‌پرور، مهدی (۱۴۰۱). مطالعه جامعه‌شناختی فرهنگ تکدیگری خیابانی: به‌عنوان یک مسئله اجتماعی. مطالعات راهبردی فرهنگ، ۲(۲).
- غیاثی، محمد؛ حسینی گلی، سید اسماعیل؛ خسروی، محمدعلی؛ نادری‌پور، بابک (۱۴۰۲). آسیب‌شناسی ارزیابی سیاست‌های فرهنگی ایران در ارتباط با منع استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای. دولت‌پژوهی انقلاب اسلامی، ۸(۴): ۵۵-۸۰.
- کسبی، نسرین؛ عبدوی، فاطمه؛ بدری آذرین، یعقوب (۱۴۰۱). تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر آسیب‌های اجتماعی کاربران ورزشکار در دوران کووید-۱۹. جامعه‌شناسی سبک زندگی، ۸(۱۹): ۷۱-۸۸.
- متولیان، حمید؛ دوکوشکافی، فریما؛ یحیی‌زاده جلودار، سلیمان (۱۳۹۹). مقایسه میزان ناراضی‌های جوانان از ارتباط با پدر و مادر و نقش این ناراضی‌ها در پیش‌بینی گرایش آنان به انحرافات اجتماعی (فرار از خانه، انحراف جنسی و اعتیاد). پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۹(۳): ۱۲۹-۱۶۰.
- محمدیان منصور، صاحب؛ گلخندان، ابوالقاسم (۱۴۰۱). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و سلامت روان در استان‌های ایران. راهبردهای مدیریت در نظام سلامت، ۷(۲): ۱۴۰-۱۵۱.
- مختاری مریم، رضا؛ نوریان نجف‌آبادی، محمد (۱۴۰۰). تبیین جامعه‌شناختی خشونت مردان علیه همسران. پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، ۸(۲۹): ۱۷۵-۲۱۱.
- مرادی، محمدراضی؛ سلیمی بجستانی، فرح؛ عسکری، محمد (۱۴۰۱). استخراج مدل روانشناختی شکل‌گیری افکار خودکشی به‌عنوان یک آسیب اجتماعی در دانشجویان: یک مطالعه گراندد توری. پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی، ۱۱(۴۴): ۲۳-۴۶.
- مزیدی، رضا؛ ذاکری، اکبر (۱۴۰۱). آسیب‌شناسی اجتماعی تعلیم و تربیت در مناطق جنوب شرقی ایران. پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، ۳۰(۵۵): ۱۶۱-۱۹۲.
- موسوی، سیده سکینه؛ معظمی، رضا (۱۴۰۰). بررسی اثربخشی سبک زندگی زنان بی‌خانمان بر بزه‌دیدگی آنان. پژوهش‌های حقوق جزا و جرم‌شناسی، ۹(۱۷): ۵۱-۷۴.
- مهدوی، سید محمدحسین؛ زردانی زازرانی، محمدرضا؛ گلشنی، علیرضا (۱۴۰۰). آسیب‌شناسی سیاست‌گذاری توسعه فرهنگی در برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران. جامعه‌شناسی سیاسی ایران، ۲(۴): ۲۶۵۳-۲۶۶۴.
- نصیری فیروز، علی؛ عقیلی، مهدی (۱۴۰۱). مرور نظام‌مند نشانگرهای ارزیابی سیاستگذاری فرهنگی موسسات آموزش عالی. مدیریت فرهنگی، ۱۶(۵۷): ۳۷-۵۳.
- نظری، مهدی؛ کهرازی، اکبر؛ ثناگوی محرر، علی (۱۴۰۰). ارتباط بین عملکرد خانواده، حمایت اجتماعی و وضعیت اقتصادی اجتماعی با خشونت‌های منجر به قتل. مجله علوم پزشکی رازی، ۲۸(۷): ۱۰۰-۱۰۹.
- نیازاده، گلابول؛ براتلو، فاطمه؛ صالحی امیری، سیدرضا (۱۴۰۱). تبیین مولفه‌های تأثیرگذار در سیاست‌گذاری فرهنگی با رویکرد توسعه. مطالعات مدیریت شهری، ۱۴(۵۱): ۱۶-۳۰.
- همایون، محمدهادی؛ فرح‌نژاد ابرقویی، محمدحسن (۱۳۹۳). مطالعه تطبیقی سیاست‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در

سطوح کلان و میانی (مطالعه سند اصول سیاست فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و برنامه‌های چهارم و پنجم توسعه). دین و سیاست فرهنگی، شماره ۳.

- Bushell, M.G. (2023). No time for rest: An exploration of sleep and social harm in the North East Night-Time Economy (NTE). *Critical Criminology*, 31(1): p.145-160.
- Cislaghi, B. & Heise, L. (2020). Gender norms and social norms: differences, similarities and why they matter in prevention science. *Sociology of health & illness*, 42(2): p.407-422.
- Cordero Verdugo, R.R., Silva Esquinas, A. & Pérez Suárez, J.R. (2022). The Invisible Suffering of Young People during the COVID-19 Pandemic in Spain and the Collateral Impact of Social Harm. *Social Sciences*, 11(8): p.335.
- Dawson, S. & Napper, V. (2020). Determining Educator Ethical Decision-Making Factors Using the Jones Model. *Journal of the International Society for Teacher Education*, 24(1): p.23-35.
- Eser, B. & Karaosmanoğlu, D. (2023). Gastrodiplomacy in Turkey: saving the world'or neoliberal conservative cultural policies at work. *International Journal of Cultural Policy*, No.6: p.1-15.
- Gurney, C.M. (2023). Dangerous liaisons? Applying the social harm perspective to the social inequality, housing and health trifecta during the Covid-19 pandemic. *International Journal of Housing Policy*, 23(2): p.232-259.
- Ronkainen, N.J. & Wiltshire, G. (2021). Rethinking validity in qualitative sport and exercise psychology research: A realist perspective. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 19(1): p.13-28.
- Schelhase, M. (2022). *Houses Were Buildded Upon Money...: Homeownership, the Individualisation of Risk and Social Harm*. In: *The Political Economy of Risk in Finance and the Military* (pp. 23-58). Cham: Springer International Publishing.